

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
„[A XX.SZÁZADI PÁPA VÁROS IMÁZSA SOMFAINÉ PADOS MÁRIA RAJZAI ÉS
FESTMÉNYEI]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Somfai János (név)
Somfai János (alíírás)
Pápa, 2016. 07.08. (település, dátum)

(P. H.)

Pápa, 2016. június 30.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Somfai János
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Somfai János
Levelezési cím: 8500 Pápa Eötvös J. u. 18.
Telefonszám: 89/314-908
E-mail cím: somfai.hajni@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

A XX. SZÁZADI PÁPA VÁROS IMÁZSA
Somfainé Pados Mária rajzai és festményei

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

<input type="checkbox"/> agrár- és élelmiszergazdaság	<input type="checkbox"/> egészség és életmód	<input type="checkbox"/> épített környezet
<input type="checkbox"/> ipari és műszaki megoldások	<input checked="" type="checkbox"/> kulturális örökség	<input type="checkbox"/> sport
<input type="checkbox"/> természeti környezet	<input type="checkbox"/> turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Pápa, Eötvös J. u. 18.
(Somfainé Pados Mária fiának, Somfai Jánosnak, a pályázat benyújtójának lakhelyén.)

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

<input checked="" type="checkbox"/> X települési	<input type="checkbox"/> tájegységi	<input type="checkbox"/> megyei	<input type="checkbox"/> külhoni magyarság
---	-------------------------------------	---------------------------------	--

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

5.1. A nemzeti érték rövid története

Somfainé Pados Mária grafikáinak és festményeinek története tulajdonképpen egy szakmai életút története. Az értéktárba javasolt pápai vonatkozású képek – egy másfél évtizedes bakonybéli időszakot kivéve – az elemi iskolától a nyugalomba vonulásig egyetlen iskolában, a pápai Zárdában, egyetlen városban, a szülővárosában, Pápán eltöltött hosszú élete élményeinek ábrázolásai.

Tehetségére tizenhat éves korában figyelt fel tanára, járhatott rajzsakkörére. Később tagja lett a pápai képzőművész körnek. Tudását azonban a rendszeresen szervezett nyári pedagógus-továbbképzéseken, a művésztelepeken szerezte. Népes családja miatt főiskolára nem járhatott, művészi munkásságát az önképzés, a tapasztalatcsere és a gyakorlás vezérelte. Autodidakta östehetség volt.

Leánykorában elősorban arcképeket, zsánerképeket, tájképeket rajzolt ceruzával, fiatal házasként akvarell tájképeket festett aprólékos pontossággal. A művésztelepeken alakult ki teljes tudása: a ceruzarajzokat felváltották a tollrajzok, a kezdeti aprólékos ecsetvonásokkal készített akvarelleket felváltották a lendületesebb ecsetkezelésűek, ezeket aztán a szinte összemosódó színek technikája követte, végül a legnehezebben kivitelezhető, leglátványosabb eljárást, a nedves lapra történő akvarellfestést választotta. Legszívesebben akvarelleket festett.

Somfainé Pados Mária sokoldalú grafikus, látványos akvarelleket festő, hiteles művész volt. Számos diákjával szerettette meg a képzőművészetet. Kedves diákjai voltak Khell Zoltán, aki festőművész-tanár lett, Mógor Tamás heraldikus, Gál Ferencné Bircher Ágnes építész és még sokan mások.

5.2. A nemzeti érték rövid szöveges bemutatása és jellemzése

Somfainé Pados Mária teljes hagyatéka pasztellkrétával, szénnel, ceruzával, tollal, tussal, ecsettel készített rajzok, monotípiák, monotípia-akvarellek, akvarellek és olajfestmények gyűjteménye. Témái: arcok, életképek, tájak, vízpartok, házak-utcák, udvarok, enteriőrök, csendéletek, élő virágok, kompozíciók. Az értéktárba sorolható pápai témájú, a múlt századi kisváros légkörét idéző képek a teljes hagyatéknak természetesen csak kisebb részét képezik. Ezek a képek különféle technikával készültek, döntő többségük tollrajz és akvarell. Témájuk szerint a legtöbb kép pápai utcát és házat ábrázol; nagyon sok azonban a kor emberének életkori jellegzetességeit megörökítő rajz, festmény is. *A képek legtöbbje az 1960-as–1970-es évtizedekben készült.*

Az értéktárba kiválasztott tájképek a város széleit, az Öreg-hegyet; a vízparti képek az akkori három pápai vízfolyást és a régi Pápa iparát jellemző vízimalmokat ábrázolják. A házak-utcák képeinek zöme a belváros legismertebb részleteit mutatja be. A pápai közösségek képei közé be vannak sorolva mind az alkalmi közösségek, mind a véletlen találkozások, mind a rendszeres együttlétek képei. A régi Pápa atmoszféráját idéző képek – a különböző életkorú, különféle viseletű emberek és az elavult tevékenységek, foglalkozások, korabeli enteriőrök ábrázolásai – ugyan bárhol előfordulhattak akkor az országban, ezek a képek azonban, melyek valóban Pápán készültek, a korabeli pápai polgári-népi életmódot mutatják be hitelesen.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

6.1. A város közismert értékeiről, három egykori folyóvizéről és jellegzetes utcáiról, épületeiről készült képek népszerűsége a pápai lakosoknak mint emberi közösségnek a lakóhelyéhez kapcsolódó történelmi-érzelmi kötődését tanúsítja. Ezek a képek az idősek számára ifjúságukat idézik, a fiatalok számára szüleik, nagyszüleik elbeszéléseit elevenítik meg, a városból elszármazottaknak pedig a szülőföld hazahívó szavát jelentik (Melléklet: 5. old.).

6.2. A közösségnek végzett munkát, az életvitel napi kapcsolatait és a baráti együttléteket ábrázoló képek a felhalmozódott hagyományos közösségi értékek továbbélését bizonyítják. Egy ekkora városban, ha máshonnan nem is, de legalább látásból szinte mindenki ismeri a másik embert. Iskolai osztályközösségek, sakkörök, templomok, munkahelyek, sport- illetve kulturális rendezvények, buszmegállók, piacok, boltok – mind egy-egy meghatározott

emercsoport rendszeres találkozási helyei. Könnyen alakulnak ki ismeretségek, barátságok, lesznek közös elképzelések, programok, lesz példamutató összefogás. (Melléklet: 6. old.).

6.3. A rajzban-festményben megörökített pápai nők és férfiak életkori jellegzetességei, viselete, lakásuk belseje, a mára már idejétmúlt ház körüli munkák, valamint az akkor még kétkezi munkát végző emberek sajátos mozdulatai, szerszámai hitelesen érzékeltetik a *XX. század kisvárosának atmoszféráját*. Ezt a légkört e képek által azok is megismerhetik, akik nem éltek benne. Akik viszont megélték, azokban ezek a képek egykori ismerőseiket, családtagjaikat idézik fel, a napi munkát, a jól ismert mozdulatokat. Somfainé Pados Mária képei nosztalgiát, vagyis jóra, kellemesre való emlékezést keltenek. (Melléklet: 7. old.).

6.4. *A lebontott házakat ábrázoló képek* számunkra mára *az idők múlásának dokumentumaivá váltak*, az utókor szemében pedig a helyükbe emelt épületeknek talán szép, de mindenképpen korszerűtlen előképei. A mellékletben a lebontott házakat ábrázoló rajzok-festmények mellé régi–új párt képezve odatettük a helyükbe épült házak fényképeit, ezzel szemléltetve az idők múlását. (Melléklet: 8–9. old.).

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Ifj. Somfai János (szerk.): Így láttam a világot. Somfainé Pados Mária festményei és rajzai, Pápa, 2015. Kiadja a Somfai-család. Készült a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár Kötészeti és Sokszorosító Műhelyében. (A könyvben az életmű további elemzése, véleményezése és bőséges szakirodalom található.)

Szélesvíz. Pápa város folyóirata 2016. III./1. 75–77. old. (A folyóirat e számában a művész több alkotása és Praznovszky Mihály könyvajánlója olvasható.)

Somfai János: Somfainé Pados Mária képzőművészeti hagyatékának részletes jegyzéke (kézirat)

Márkus Zoltán: Somfai János – Somfainé Pados Mária. Megyei Pedagógiai Körkép (Veszprém), 1986/4: 33–38. old.

Tungli Gyula: Egy kiállítás margójára. (Somfainé Pados Mária tevékenységéről, egyebek közt város- és utcaképmegörökítő munkásságáról.) Pedagógusok Lapja, 1989/ 6. sz.: 5. old.

Patka László: Somfainé Pados Mária pedagógus, festőművész. (A Veszprém Megye Érdemrendjével történő kitüntetése alkalmából.) Megyeházi Tudósítások (Veszprém), 1993/3.

(asz): Egy elveszett világ, amely már soha nem tér vissza közénk. (Somfainé emlékkiállításáról.) Napló/Bakonyalja (Pápa), 2005. X. 21: 8.

Varga Éva Teréz: Szívvel, lélekkel, becsülettel. Főhajtás egy olyan pedagógus házaspár előtt, amelyet „nem terem már ez a mai világ”. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 24. (Veszprém, 2006): 313–326. old.

Szín – Közösségi Művelődés, Bp., 2012, 17/3. sz. Benne: centenáriumi megemlékezés Somfainé Pados Máriáról (137–142. old.) és számos rajz és festmény közlése.

Horváth Elek – Tóth Endre: Pápa megyei város múltja, jelene és környéke. Pápa ismertető leírása. Főiskolai Nyomda, Pápa, 1936. Reprint: Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 1999.

Gerő László: Pápa. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959. 127.; 156. old.

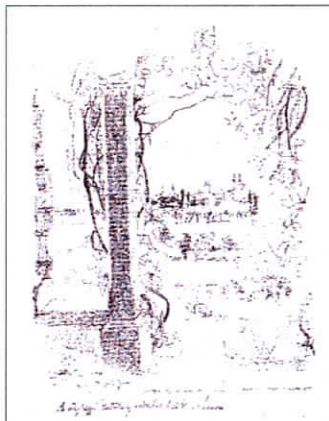
Pápai Járási Földhivatal: Társasházalapítási időpontok közlése

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: –

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképei

1.1. Néhány kép a lakóhelyhez kapcsolódó történelmi-érzelmi kötődésről:



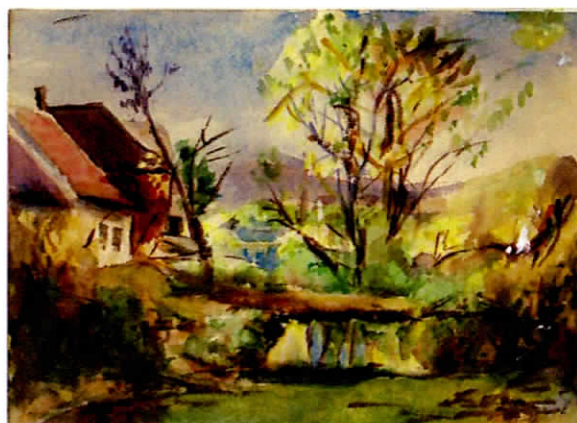
Kilátás az öreg-hegyi Esterházy-villából
17x24 cm, ceruzarajz



Pápai táj vízimalom romjaival
24x33 cm, akvarell



Tapolca-part a piacnál
31x24 cm, akvarell



A Cinca torkolata a Tapolcánál régen
24x33 cm, akvarell



A Ruszek köz a Lábas házzal
70x48 cm, olaj, farost



A Kígyó utca a ferences kolostor végével
27x20 cm, tollrajz

1.2. Néhány kép a hagyományos közösségi értékek továbbéléséről:



Földmunka a szabadtéri színpadnál
23x32 cm, akvarell



Virágültetők
33x24 cm, ecsetrajz



Mérlegelés a piacon
29x20, ecsetrajz



Bográcsolás Gézaházán
16x22 cm, tollrajz



Pletykálás
30x42 cm, akvarell



Aggódó barátnők
29x21 cm, ecsetrajz

1.3. Néhány kép a XX. század kisvárosának atmoszférájáról



Fejkendős asszony
30x21 cm, tollrajz



Elválasztott hajú leány
30x22 cm, tollrajz



Idős, kalapos-bajuszos férfi
42x29 cm, akvarell



Sárkány utcai egykori házunk szobája
30x40 cm, akvarell



Fafűrészelés
26x37 cm, akvarell



Habarskeverés kéziszerszámokkal
26x37 cm akvarell

1.4. Néhány kép az idők múlásának dokumentumaiból



Az egykori Halászkertes ház a Fő utca végén volt. Az 1813-as kőkereszt, amelyet hálából emeltek, a házfalba és a tetőbe volt beékelve. 1978-ban a ház és szomszédai helyére egy négyemeletes lapostetős ház épült, a kereszt a tókeri templom udvarára került. A házakat azért bontották le, hogy megszüntessék a Fő utca szűkületét.



A „Tikos” egy kocsmá volt a Deák Ferenc és a Közép utca sarkán, az egykori baromfipiac mellett, innen a neve. Az 1977-ben épített kétemeletes lakóház a házak előtti széles piaci részt és a Tikost is elnyelte.



A Bástya utca elején volt egy tűzfalas, földszintes lakóház. 2005 körül ezt és a szomszédos sarokházat lebontották, és helyükbe a Villa Classica szálloda szép, egyemeletes, U-alakú épületét emelték.



A Korvin-ház melletti elhagyott házakon évtizedekig csak a pusztuló boltok lehúzott redőnyei látszottak. 1989-ben lebontották, 1996-ban ezen a területen belső udvarral, széles eresszel, tetőtéri lakásokkal üzletsor létesült. Látványa nem takarja el a Korvin-ház jellegzetes tetőzetének rajzolatát.



A Füst utca (ma Egressy Béni utca) szegényes, tűzfalás homlokzatú házeit lebontották, a környező bozótost kiirtották. Erre a helyre egy szép, kétemeletes, cseréptetős sorház épült 2002 körül.



A Főiskola (ma Séllyei) utca 7. sz. ház egy kis vályogépület volt, utoljára szabóműhely működött benne. 2016-ban, kibővített telken új házat építettek a helyére.

1.5. Az értéktárba felvételre javasolt rajzok, vázlatok és festmények teljes listája *

A lakóhelyhez kapcsolódó történelmi-érzelmi kötődés képei:

Tájképek: D2/42; D2/43; D13/34; M40/17; M18/42; D13/35
Vízparti képek: M40/30; M31/11; D2/48; D14/2; D6/32; M4/53
Vízimalmok: M9/34B; M5/140-142; M21/53-54; D14/3-4; D2/44; D6/33
Házak-utcák: D1/3-5; M1/8-11; D1/12-13; M2/23-25; M3/44-45; D6/11-31;
M5/1-142; D11/49; M6/4-10 és 53-59; M9/19-36; M11/18-28;
M40/5; M13/1-13; D14/22; M21/1-52; M40/32-34;
M33/7-9; M36/1-3

A hagyományos közösségi értékek továbbélésének képei:

Közösségi munkák: D2/25; M8/68; M16/11; M3/34; D13/26; M8/55
Rendszeres vásárlások: M4/32; M15/48; D2/27; D12/47-50
Beszélgetések: M6/10B; M8/56-57 és 69; M15/44-47; M7/19; D13/27 és 29
Tanulás, kirándulás, sport: M2/16; M3/19B; M15/10-11; M16/17; M4/38; D13/19, 21;
D12/25; M3/27; M4/27; M4/60B és 75B; M15/43; M21/49

A XX. századi kisváros atmoszférájának képei:

Női haj-, kendő-, sapkaviselet: M4/3; M7/22; M6/35; M7/26; M40/4; D3/15,24,
M4/14-15; 46B, M7/63-66; M14/41-43; D3/37-42; D4/24-25;
D5/28; M6/29; D11/7-8; M4/10; D4/37-38; M14/2-3; D13/6
Férfi bajusz, szakáll, kalapviselet: D4/45-46; M14/51-55; M15/40
M4/17; D5/21-22, 26
Elavult házkörüli munkák: M3/37; M16/1-2 és 6-7; D12/42-43,45; D13/30
Korabeli kétékezi munkások: D2/24; M16/9; M3/40-41; M16/10; D13/31
Udvarok: D12/62; D15/3-10; M3/51; M10/21; M26/1-16 és 18-20
Enteriőrök: M2/28; M3/52-56; M4/99-106; M6/87-89; M10/23-27;
M27/1-15; M40/40; D2/57; D6/35-38; D15/12-16

Az idők múlásának dokumentumai (lebontott házak képei):

Belvárosi házak: D6/15, M11/19-20, M21/3-4, D2/49,
M5/31-33, M5/29-30, M5/25-27, M5/66-69, M13/6-7,
M21/14, D6/20, M21/20, M5/79-80, D6/21, M5/81, M21/23,
M5/82, M5/38, M5/42, M5/61
Alsóvárosi házak: D2/52; D5/99; M5/93; M5/97; M40/5; M5/120; M5/124-127;
D6/31; M21/45; M5/131; M5/100-103; M21/32-33; M21/35-36;
D2/53; D6/28
Külterületi építmények: D6/32; D14/4; M40/34

*A fenti jelzetek magyarázata: dosszié (D) ill. mappa (M) számozása per a benne levő kép sorszáma

Technikai osztályok:	D=dossziékban vázlatfüzetekben képek:	M=mappákban egyedi képek:
pasztellrajzok	D1/1-5	M1
szénrajzok	D1/6-15	M2
ceruzarajzok	D1/16-72 és D2	M3
tollrajzok	D3-D10	M4-M5
tusrajzok	D11	M6
ecsetrajzok	D12	M7-M10
monotípiák		M11
monotípiák-akvarellek		M12-M13 és M40/4-11
akvarellek	D13-15	M14-M30 és M40/12-47
gouache-képek		M31
olajképek		M32-M37

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

- Részlet Szij Béla művészettörténész kiállításmegnyitó beszédéből (1976.)
- Szij Béla művészettörténész megállapításai Somfainé Pados Mária pápai rajztanár és festőművész művészetéről (1971.)
- Részlet a művész pápai utcaképeiből kiadott füzetének előszavából (1992.)
- Dr. Parznovszky Mihály irodalom- és művészettörténész előadása „*Így láttam a világot. Somfainé Pados Mária festményei és rajzai*” című könyv bemutatóján 2015. december 4-én.

Szij Béla művészettörténész kiállításmegnyitó beszédéből, 1976. Részlet.

(Nyomtatásban megjelent Somfainé Pados Mária őáltala rendezett képműkiállításának meghívójában, Jókai Mór Könyvtár, Pápa, 1976. február 8–29.)

Somfainé Pados Mária Pápa művelődési életébe kétféle módon írta be nevét. Az egyik pedagógiai tevékenysége, a másik képzőművészeti munkássága. Mindig a festésre és a rajzolásra szerette volna fordítani erejét, de inkább csak a nyári szünidőkben tehette ezt, amikor a művésztelepek ihlető emberi és természeti környezete kedvező alkalmat teremtett számára. A szabad természet, a fénytől, levegőtől átjárt tájrészlet lett a legkedvesebb motívum alkotó munkájában. Amikor pedig a szorosabb értelemben vett emberi mozzanatok akarta visszatükrözni, akkor a kisvárosok terei, utcái vagy az ősi egyszerűségeket őrző falvak házai, kertjei felé fordult. Az emberi élet közelsége, sőt, az emberi lélek melege akkor is áttűz képein, ha egyetlen figurát sem szerepeltet rajtuk, mert festői megjelenítő ereje áttelekesíti a természeti momentumokat, vagy akár az élettelen tárgyakat is, és azt a sajátosságukat mutatja meg a sok esetleges közül, amely mindennapjaink viteléhez, életünk fenntartásához leginkább szükséges. [...]

Szij Béla művészettörténész megállapításai Somfainé Pados Mária pápai rajztanár és festőművész művészetéről, 1971.

(Megjelent: A Magyar Nemzeti Galéria kiállításai a Pápai Helytörténeti Múzeumban, II. – XIX. és XX. századi magyar rajz- és éremművészeti kiállítás. A kiállítást rendezte és a katalógus szövegét összeállította: Szij Béla. Kiadó n. (Városi tanács), Pápa, 1971. október–november. – A tanulmány idézett része a katalógus 19. oldalán található.)

Somfainé Pados Mária szintén jelentős művészi és pedagógiai munkásságra tekinthet vissza. De mi nyomát sem látjuk az önisméltásnak vagy a megmerevedésnek. A lírai plenairtól a vonal és a tónus ellentétére építő kompozícióig, a toll- és az ecsetrajztól a monotypiáig a kifejezések sok változatával él. Nyári művésztelepeken találja a legkövetkezetesebb alkotási lehetőséget, s talán ezzel is magyarázható, hogy a szabad táj szépsége annyi bensőséges mű létrehozására készítette. Akvarelljein áttetszően finom fátyol borítja az üde színekkel festett levegős tájat, de mi nem csupán oldott fényködös festésnek vagyunk tanúi, mert a táj belső karaktere is foglalkoztatja, és sok mindent feltár belőle. Kompozíciós készsége különösen városképi részletein tűnik elő, ahol az ember által alakított mindennapi környezet és a természet alkot nagy egységet.

Megjegyzés: Szij Béla (Szombathely, 1923–Bp., 1993) művészettörténész. Pályakezdésétől mindvégig a Magyar Nemzeti Galéria tudományos munkatársa. Művészettörténeti kutató, szakíró, főleg XX. századi jeles alkotók, mint Egry József, Gulácsy Lajos, Kádár Béla és mások életművének feltárója és megismertetője.

Részlet a művész pápai utcaképeiből kiadott füzetének előszavából, 1992.

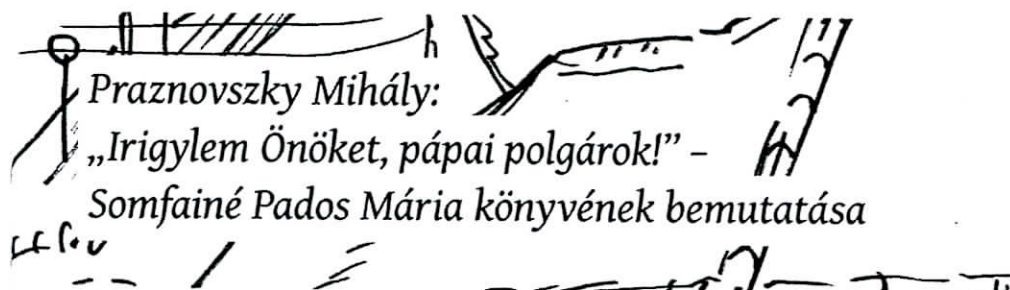
(Megjelent: Somfainé Pados Mária: Pápai utcaképek. (Tónusos képek, vonalas rajzok egyszínnyomatú reprodukciói.) Előszó: S[omfai] B[alázs]. Kiad.: Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 1992. Jókai-füzetek, 5. – Idézett rész: 5. old.

Soktornyú város Pápa. Bármely irányból közelít a vándor, messziről int felé a tucatnyi templom, a gyárkémények, még a különös víztorony is. Ennyi ég felé mutató jel félnapi járóföldre ha van legközelebb valamerre. E sudár építmények jól jelzik egy település nagyságát, népe sokszínűségét, hajdani ura ízlését, mecénási gazdagságát, az ipar térhódítását – egyszóval: városi mivoltát.

Mily régóta ki akar törni az ember, léte földi színteréből a harmadik dimenzióba! Lenne pedig mit látnia a föld menti kettőben is. Utcáink, tereink, városunk házai magukba zárva őrzik a közelebbi és távolabbi elődök, a régi pápai polgárok szárnyaló vágyait, nagyszerű tetteit, ám mindennapjait és keserű tapasztalatait is.

Akinek szeme van hozzá, az egy kis álmos utca görbületében, a talán málladozó arcú házak sorában, akár egy kopott kerékvetőben is kincset lel, és csalhatatlan biztonsággal érzékeli, amit a mérnök meg a múlt bűvára hosszadalmas tanulmányozás után kinyilváníthat, stílust, arányt, értéket, párhuzamokat megállapítva. Szerencsés, akit a sors ilyen látással megáldott, és boldog lehet, aki mindezt láttatni tudja velünk. [...]

Dr. Parznovszky Mihály irodalom- és művészettörténész előadása „Így láttam a világot. Somfainé Pados Mária festményei és rajzai” című könyv bemutatóján 2015. december 4-én. Szerkesztett változata megjelent a Szélesvíz – Pápa város folyóirata 2016. III./1. számában.



Ha egy szép új könyvet veszünk a kezünkbe, ne rontunk egyből a könyv lapjai közé. Igazi bibliofil módjára forgassuk, nézegetjük, figyeljünk először is a megjelenésére. Például erről a könyvről szólván, ha azt látjuk, hogy ez egy szép könyv, színes borítóval, keménytáblás kötéssel – akkor már láthatjuk, értékes könyvünk van. Ezek minőséget jelentenek, főleg manapság, amikor a könyvesboltok személtelakataira gondolunk, a csiricsaré, ízléstelen papírkötésű könyvekre, azok címlapjaira. A borító negyedik oldala kedvcsináló, eligazító, informatív, olyan, amilyennek lennie kell.

Most már kinyithatjuk a könyvet: van szennycímlap, ez igen; van rendes belső címlap, s ott az impresszumoldal, igen sok mindent megtudunk hát így a keletkezéséről. Majd látunk egy rajzot, ez bizonyára Pados Mária műve lehet. Jön a tartalomjegyzék, ami ezúttal rendkívül részletes. Amit elsőre észlelünk: a könyvnek mindössze 23 szövegoldala van, és 240 kép sorakozik egymás után. Ebből kiderül, hogy ez nem szokványos művészettörténeti album, hiszen nincs benne művészettörténeti értekezés, amelyet általában meg sem értünk, ráadásul az esetek többségében nem is a bemutatandó művészről, hanem magáról a műtészről szól. Most első pillantásra látjuk a szövegből, mit kapunk: mindazt, ami fontos egy művész életében. Van tehát pályakép, életút, kiállítások jegyzéke, szövegek a megnyitókból, a tisztelők sorai – ez tiszta, egyértelmű dokumentáció.

Ha eddig eljutottunk, gondolkodjunk el a könyv kiadásán – mi a célja? Alapvetően egy évforduló inspirálta, de ez nem teljesen igaz, találunk más szándékot is. De miért fontos az évforduló, a vissza- és megemlékezés, akár húsz esztendőnyi távlatra is, amióta Somfainé Pados Mária nincs közöttünk. Azért, mert rosszabbodik az emberiség emlékezete. Nem hogy a tegnapi nem emlékszik, hanem a ma délutánra,

a ma délelőttre sem. Ömlik ránk az információ, annak 99 százaléka felesleges és szükségtelen, a világ összement térben és időben, mindenkit hívhatunk és mindenki hívhat bennünket, ami ma érték, holnapra talmi lom, ami ma értéktelen, holnap követendő minta. Nyakunkba önt mindent a média, átgázol mindenben és mindenkin, a jelszó a *carpe diem*: élj a mánap.

Úgy látom, az értékeket csakis közösségek tudják megvédeni, mint pl. egy kisvárosé, amelyek hagyományvilága él, erős és megtartó, mint Pápáé, de beszélhetnék akár Balatonfüredről is. Egy város a polgáraiból áll össze, a polgárok családjából. Ma újra felértékelődik a család, létrejönnek a családi találkozók, azok lényege pedig, amit mindannyian szeretnénk: mi, idősek megmaradni az utódok emlékeztetésében; az utódok tudják, kikhez tartoznak, de minimum ismerjék egymást, hiszen egy nagy-család több nemzedéken át, akár a száz főt is meghaladhatja. Így aztán, mostanában, amit lehet, elteszünk: régi fotó, iskolai bizonyítvány, egy kis bútor, egy levél, a Biblia a bejegyzésekkel – csak egy darab a létezésből, ami személyessé válhat és megtart bennünket az időben.

Ahhoz, hogy egy város közösségé váljon, évszázadok, nemzedékek egymásra épülő sora kell. Vagyis a most letelepedők csak generációk után válnak e közösség tagjaivá, identitás értelemben. Hiszen jól érzik magukat, itt szervezik életüket, de valami hiányérzetük azért van, mert az emlékezet próbája nem ide köti őket. És még: ez a megtartó közösség az, amely a mobilitás világban egyre nagyobb veszélyben van, mert már semmi nem bírja maradásra az embereket. Menj, vándorolj, láss világot, de aztán gyere vissza! – mondták régen az ifjaknak, s így hozták ők kultúrát, tudást, életmintát, igényességet. Ma pedig átéljük ezt ugyanígy a világban, csak egyelőre nem jönnek vissza az így szerzett tudással.

Ez a könyv ennek a megtartó, megmentő szándékának az igényével is jött létre. Nem véletlen, hogy egy család fog össze, hogy egyik tagjának értékeit összerakja, ne engedje elveszni. Mert mi olyan könnyen eldobó nemzedék vagyunk. Az utódok nem tudnak pl. mit kezdeni a könyveinkkel, a tárgyainkkal. Aki eltávozik örökös nélkül, holmija megy a lomiskokhoz. De a *Somfai-család* – ha jól tudom, négy gyermek a törzs ma, az utódokat nem ismerem se számra, se vitészségre – úgy érzi, hogy az anya festményeit és rajzait egyben kell tartani. S ha már ez a szándék, akkor legyen annak a feltárása dokumentált, rendszerezett, pontos, lehetőleg datálható, időben elhelyezhető.

Ez maga a családtörténet, amelyet aztán egy az egyben átadnak a következő nemzedéknek, amelynek más dolga nem lesz, csak ezt megőrizni, kezelni, lapozgatni s elmerengeni az ősök egyre távolodó világán. S időről időre a közösség elé tárni, mint értéket. És itt jön a kiadás másodlagos szempontja: ez Pados Mária művészetének időállósága. Nyilvánvaló, hogy a helyén kell kezelni alkotásait, művészi életútját, s a könyv ezt is teszi. Mértéktartó és tisztességes a megfogalmazásaiban és hiteles a megállapításaiban, Pados Mária-t elhelyezi abban a huszadik században, amelyről tudjuk, mindent elkövetett a művészetek lerombolásáért. De hát olyan, hogy század, nincs, csak emberek vannak. A gyermekek tehát egy művész-tanár életművét tárják fel és tárják elének, mivel tudják, hogy az életmű vállalható és fontos. Mert aki Pados Mária képeit látja egy pápai galériában s nem tudja ki volt ő, a személyt s múltját nem ismeri, neki a képeknek kell megfelelni, értékelni. Ez az életmű megáll a lábán, minden szempontból helye van a várostörténetben, a város művészeti életében és a magyar művészettörténetben.

Amit látunk: a műfaji sokszínűség. Mivel művész-tanár volt, szakkörvezető, művészetre nevelő, nem is tehetett másként: megtanítani a technikákat, hogy aztán majd a tanítvány kikössön valamelyik mellett, de legalább ismerje és értékelje őket. Ceruzarajz, tollrajz, tusrajz, ecsetrajz, monotípiák, akvarellek, olajképek mutatják technikai sokoldalúságát. Ebből mennyiségre is az akvarell a legtöbb, ezt fogják Önök is igazán kedvelni, miközben tudják, hogy tán ez a legnehezebb alkotástípus.

Mindenképpen foglalkozniuk kell majd a tematikával, de arra mindig figyeljenek, hogy

ez nem dokumentarista típusú festészet, még ha elsőre annak is látszik, főleg itt Pápan a pápaiaknak – ez ugyan nem mellékes szempont. De inkább figyeljünk arra, hogy a képek többsége az ember és a táj kapcsolatáról szól.

Hiszen a művész-táj, azaz topográfia az egész országot felöleli, egyfelől: Veszprém, Lovászpata, Noszlop, Sümeg, Badacsonytördemic, Vörösberey, Nagyvács, Városlőd, Győr, Rédcics, Mohács, Kiskunhalas, Esztergom, Pannonhalma – itt félbe is szakítom a sort azzal a megjegyzéssel, hogy néha nem árt eszünkbe juttatni: csodálatosan szép országban élünk. Mert jön a másik világ, maga a Balaton, annak minden befogadás-élményével. Vannak festők manapság, akik szívesen magukra veszik a Balaton festője címet, elfeledkezve a nagyokról, akik szintén nem voltak e cím birtokosai, csak világukban, témájukban a Balaton kitüntetett helyet kapott. A Balaton festői – nevezzük őket így, s ezzel Pados Mária-t is illesszük be a sorba, mert amit itt látunk tájban, fényben, napszakban, évszakban, színben, maga a Tó-varázslat. Ne keressünk földrajzi azonosítási pontokat hozzá, ezek az akvarellek az életmű legjavát teszik ki, egy új látásmódból, művészi ihlettel. Lám, már én is kezdek elemezni, pedig éppúgy nem értek hozzá, mint a művészettörténészek.

És ekkor újra olvassuk a könyv címét, az idézetet Pados Mária-tól: „Így láttam a világot.” S a kérdésre – amely bennünk volt kezdetben: hogy látta hát a világot? – akkor már meg is van a felelet: az élet szépségének teljes befogadásával, megtartásával és átadásával. A múlt idő visszahívásával és annak reménytelenségével.

S miközben ezeket gondoltam, írtam, a számítógépből Beethoven nyolcadik szimfóniája hangzott, s meg kellett állnom, mert szép volt-lelt minden. Pados Mária csodálatos csendéletei, egy Krúdy-sor, a halhatatlan zene, ahogyan Pados Mária élt, élhetett: az élet teljességének átélésével, a boldogsággal, minden gondok, kiszolgáltatottságok, társadalmi idétlenségek elmellőzésével. Mert az élet szép, tenéked magyarázom? – mondja Heltai Jenőnél Agárdi Péter Ziliának – és mondjuk mi e könyv átlapozásával.

Mert itt jön be a könyv értékelésének harmadik szempontja, ami itt fontos: Pados Mária alkotásainak dokumentumértéke. Nem vitás, a fotográfia elterjedésével, ami az ő életére esik elsősorban, az effajta látványrögzítés a művé-

szetben teret vesztett. S éppen ezért ezeket nem is így néztem, még ha bizonyos helyi kutatásokban majd segíthet beazonosítani egy hajdani házat, sarkot, cégtáblát, hidat, malmot, teret stb. Nem, ez a sorozat a régi Pápáról, vagyis a régi pápaiakról szól, arról a hagyományos és hagyományozódott világról, amely sok épületet elveszített ugyan, de a házak mögött élőket e képek segítségével meg tudjuk idézni.

Utójára Zórád Ernő Tabán-képeit láttam egy szép albumban, ahol a mára eltűnt budai városrészt már csak ezeken a képeken érezzük meg, látjuk a fotókon, de a festményeit látva élünk bent a házakban.

Mintha Krúdyt olvasnák a képeket látva, amikor is a nyughatatlan Szindbád fent a gránicon, azaz határ menti szepességi kisvárosokban vagy élve vagy holtan sétál, bolyong az utcákon, s kíváncsi, mi történik a házakban. Valahogy így: *A városka (amelyben Szindbád egykor katonáskodott) mintha mit sem változott volna. Némely vidéki város, a hegyek között, völgyekben, mintha századokig aludna, ha egyszer elalszik. A régi királyok okozták ezt, akik egyszer valamiért megharagudtak e helyre, és kegyes, termékeny pillantásukat levették a városkáról. Mit csináljon a városka, ha a király többé nem néz rá? Bánatában elalszik, és álomba merülve várja, amíg valamely királynak ismét odatéved a tekintete, hogy a városka megrázkódjon és felébredjen. A királyok még mindig haragudtak arra a városra, ahová Szindbád elutazott, mert a toronyórák is megállottak itt. Valami olyan időt mutattak az órák, amilyen talán soha sincs. A kapuk, amelyek többnyire a falba vésettek, az ajtók, amelyek halkán és csöndesen nyílnak sötétes folyosókra: bezárva. A sárkányfejű esőcsatornák felmondták a szolgálatot, az esővíz másfelé csurog alá az ereszekről, és a kis boltok előtt ugyanazon fakó ostoronyeleket rázogattja a szél. Egy téren valahol egy boltajtó nyikorgott, és egy kis csengő csilingelt, és Szindbádnak úgy tűnt fel, hogy huszonöt év előtt sötét estéken ugyanígy sírdogált az ajtó, csengett a kis csengő gyertyákért, kőolajért járó cselédleányok keze alatt. Majd ablakokra bukkant, amelyeken már akkor is - sarkantyús legény korában - lezárt szemű zsalugáterek foglaltak helyet. Már akkoriban eltűnődött ezeken a halott ablakokon, amelyeket sohasem nyit fel senki, és a por vastagon rakódik a zsalukra. Vajon mi lehet az ilyen ablakok mögött? Talán egy halott fekszik ott ravatalán, és sárga viaszgyertyák bűgyadt, kékes párák közepette lobognak a koporsó körül. Vagy egy asszony alszik odabenn csöndesen,*

és valakiről hosszasan és édesdeden álmodik. Vagy talán egy kép függ a falon, a bezárt ablak mögött, valakinek a képe, akinek kedvéért örökös homályba borult a szoba... A francia irodalomban Lesage sánta ördöge, Asmódi felemeli a háztetőket, hogy hősiük meglesse az alvó polgárokat.

Van irodalmi előzménye tehát, de éreznünk kell, ez a megfestett Pápa nem halott, nem elveszett, ezeken a képeken a múlt beszél: a pápai múlt a képzős diákokkal, az okos professzorokkal, szorgalmas hivatalnokokkal, ügyes kereskedőkkel, kitűnő iparosokkal, tisztességes vendéglősökkel, életüket fegyelmezett rendben leélő, egyesületeket szervező pápai polgárokkal. A pápaiak ismerik ezeket a házakat s a házakban lakó történeteket, hiszen így épül fel a város lelke, karaktere, Pápa ettől igazán Pápa.

Márai írta nekünk: „A városokat úgy kellene leírni, mint egy gondolatot vagy egy érzés emléket. Egy város mindennekfelett gondolat, mely nem fér el a telekkönyvekben.” Ez a könyv, ez a város-gondolat ezt a sokszínű visszaemlékezést gazdagítja, ezt a megtartó városi büszkeséget, a pápai polgár önérzetes büszkeségét, s persze azt is, hogy kimondhassa, de szép a mi városunk, mert tényleg szép. Ma is szép, a régi városrész, a liget, az ódon épületek – s annak ellenére, hogy nem vagyok pápai, nagyon is tudom élvezni a sétákat, egy szép kaput, egy ottmaradt üzleti redőnyt, egy hajdani szép üzletportált, egy erkélyt, egy díszrácsot az ablakban – ez a város él s éli a múltját is. Pápa nem ereszt, mondhatjuk e könyv lapozgatása során.

Mondjunk hát sorban köszönetet minden előkészítőnek, aki technikailag hozzájárult: a könyvtárnak, a nyomdának, mert ez technikailag is jól sikerült munka, s a családnak, akiknek a nevét látom: Somfai János, Somfai Balázs, Somfai Boglárka, a szövegben feltűnik két további unoka neve is, Zsuzsanna és Laura, s a többiek, hiszen így szerepel: Kiadja a Somfai-család – ami azért nem túl gyakori a mai világban.

Szerencsés család, hogy ilyen édesanyjuk volt, szerencsés család, hogy ilyen nagymamájuk volt, szerencsés város, hogy ilyen tanáruk, művészüik volt, s szerencsések vagyunk mi, olvasók, hogy ehhez a könyvhöz hozzájuthatunk.

Isten bizony, irigylem Önöket, pápai polgárokat!

Khell Zoltán képzőművész-tanár támogató levele (2016)

Tanítványként, gyakorló rajztanárként és számos kiállításon szereplő képzőművészként őszintén támogatom A XX. századi Pápa város imázsa Somfainé Pados Mária rajzai és festményei címen a települési értéktárba történő felvételhez készült javaslatot. Ajánló levelemben nemcsak a tárgyi-technikai tényeket veszem számba, hanem felidézem egykori tanárom munkájával kapcsolatos idevágó személyes tapasztalataimat is.

Kezdem az utóbbival, egy-egy jellemző emlékkép felelevenítésével. Számomra legemlékezetesebbek a rajz szakkörök voltak, melyeket Mária néni sokszor a városban, a szabadban tartott, és mindig utalt ilyenkor a várostörténeti vonatkozásokra is. Eszköztárában nemcsak a grafika és a festészet szerepelt, hanem a művészi sokszorosító eljárások is, pl. a monotípiák készítése, de életem első linómetszetét is éppen egy ilyen helyszíni szakkörön készítettem a Gyurácz utca panorámájáról. Mária néni helytörténeti kutatásokat is végzett, egyik szakkörén gyalog mentünk Kéttornyúlakra Dél János pástor fafaragásait megismerni, történeteit meghallgatni. Tanárunk nemcsak beszélt a rajzolás és festés technikájáról, tapasztalatairól, hanem mindig érdeklődött egykori tanítványai felnőttkori gondjairól-sikereiről, ha később bárhol találkozott velük.

Ami a javaslat tárgyi-technikai leírását illeti, én magam is hitelesnek tartom a XX. századi Pápa városának varázsát ábrázoló képeket. Már az én korosztályom is nosztalgiát érez ezeknek a városképeknek a látásától, a hozzájuk fűződő emlékképektől, várostörténeti eseményektől. Ma is élő hagyomány rokonok, barátok, ismerősök, látásból ismerősök rendszeres viszontlátása a XX. századból jól megszokott városbeli találkozási helyeken. A múlt század kontrasztjaként tapasztalható mai modern munkavégzés újfajta gépei, szerszámai, anyagai, módszerei pedig – a házépítéstől a fényképkészítésig – mind a régi fajta kézi munkavégzést juttatják az ember eszébe, amint azok ténylegesen is szerepelnek a pályázati javaslat képen. Utoljára hagytam a megváltozott városkép dokumentumait. Mária nénihez hasonlóan nekem is, mint képzőművésznek, szinte jelképesen örök szomorúság a Tapolcpart eltűnése és új bánat minden régi, festő ecsetjére méltó ház lebontása.

Befejezésül: nemcsak azért hiteles és támogató A XX. századi Pápa város imázsa Somfainé Pados Mária rajzai és festményei című javaslat, mivel a képzőművész benne élt az évszázadban, hanem azért is, mert helytörténész és pedagógus is volt, tehát jól ismerte a kort, a várost és a benne lakókat, akiket megörökített a képein, varázslatos képein.



Khell Zoltán

képzőművész-tanár

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozat

Alulírott Somfai János (8500 Pápa, Eötvös József u. 18. sz. alatt lakos) büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a felterjesztéshez készített fényképek saját készítésűek.

Pápa, 2016. június 30.



Somfai János